

vijeću. Reorganizacija strukture i oblika djelovanja Narodne stranke te jačanje aktivnosti na terenu omogućilo je nacionalnom pokretu da stupi na put izlaska iz krize. Tako početkom 20. stoljeća na istarskoj političkoj pozornici dolazi do izražaja uspjeh preporodnih nastojanja. Hrvatsko-slovenska narodna stranka spremno je dočekala nove državne izbore 1907. godine. Premoćna pobjeda hrvatskih kandidata zapravo je bila potvrda uvjerljive afirmacije i pobjede nacionalnoga pokreta Hrvata i Slovenaca u Istri.

Dosadašnjoj historiografiji nedostajao je sustavan i cjelovit prikaz složene problematike hrvatskoga nacionalnoga pokreta u Istri. Stoga ova monografija predstavlja vrijedan prinos preciznijem viđenju nacionalne borbe i buđenja nacionalne svijesti istarskoga slavenskoga stanovništva u drugoj polovici 19. stoljeća, ali isto tako i poticaj povijesnoj znanosti za daljnja istraživanja ovoga važnoga razdoblja u prošlosti Istre. Svojim sadržajem zasigurno će naići na velik odjek ne samo u znanstvenim krugovima, nego i među širom čitalačkom publikom.

Ana Anić Opašić

Amir Muzur, *Nezavršena povijest medicine u Rijeci. Priča o gradu, ljudima i profesiji*, Rijeka: Medicinski fakultet Sveučilišta u Rijeci / Hrvatsko znanstveno društvo za povijest zdravstvene kulture / Naklada Kvarner, 2013., 309 str.

Ugledni znanstvenik, profesor i pročelnik Katedre za društvene i humanističke znanosti u medicini na riječkom Medicinskom fakultetu, nekadašnji gradonačelnik Opatije, istraživač povijesti kvarnerskoga primorja, a posebno povijesti medicine Amir Muzur autor je monografije *Nezavršena povijest medicine u Rijeci. Priča o gradu, ljudima i profesiji*, koja je u nakladi Medicinskoga fakulteta Sveučilišta u Rijeci, Hrvatskoga znanstvenoga društva za povijest zdravstvene kulture i Naklade Kvarner objavljena u prosincu 2013. godine.

U „Predgovoru“ (8-9) autor polazi s gledišta kako bi bez istraživanja povijesti zdravstva i medicine bogata povijest grada na Rječini bila nepotpuna i znatno osiromašena. Prvo poglavlje „Pretpovijest liječničkog zanata na riječkom području“ (10-12) sažeto prikazuje dosadašnje oskudne spoznaje

o medicinskim znanjima Liburna, bogatije podatke za razdoblje rimskoga municipija Tarsatike i važnoga ostatka medicinske prošlosti na prostoru današnje Rijeke – nalazišta termi.

Sljedeće poglavlje, naslovljeno „Kraj srednjeg vijeka: druga prilika za Rijeku Sv. Vida“ (13–29) donosi svojevrsan osvrt na notarske zapise Antuna de Renna de Mutina, nepresušnoga vrela za poznavanje i proučavanje riječke povijesti u srednjem vijeku. Tako je u kontekstu zdravstvenih prilika sredinom 15. stoljeća zabilježeno djelovanje prvih kirurga ranarnika i barbira. Iz uredbi Gradskoga vijeća i Statuta iz 1530. mogu se iščitati sanitarno-higijenski propisi usmjereni na zaštitu javnoga zdravlja, a briga gradskih vlasti za zdravlje ogleda se i u otvaranju hospitala i bolnica. U razdoblju srednjovjekovne i novovjekovne medicine bitno stanovište predstavljali su svetci-zaštitnici i s njima povezana učinkovitost liječenja, o čemu svjedoče zavjetni darovi u trsatskoj kapeli i gradnja crkve Djevice Marije na Drenovi.

Gospodarski razvoj Rijeke u 18. stoljeću pogoduje unaprjeđenju riječke zdravstvene djelatnosti. Tako zamah u zdravstvu predstavlja okosnicu poglavlja „Novo doba Rijeke i riječke medicine“ (30–50). S obzirom na to da su veliku opasnost za stanovništvo predstavljale zarazne bolesti (bedrenica, velike boginje, kuga) zabilježene na području grada, značajna se važnost pridavala propisivanju mjera s ciljem izbjegavanja mogućih zaraza, pogotovo epidemija. Osobitu pozornost autor pridaje zdravlju i zdravstvu u Rijeci u Adamićevo doba, koje svjedoči o tadašnjoj medicinsko-praktičnoj i znanstvenoj atraktivnosti grada.

„Devetnaesto stoljeće: vrhunac je dosegnut“ (51–85) naslov je četvrtoga poglavlja posvećenoga okolnostima koje su odredile potrebu profesionalizacije i institucionalizacije medicine, a time i napredak zdravstva u gradu. U promatranom razdoblju u matičnim knjigama iz okolice Rijeke zabilježen je uzročnik smrti od endemskoga sifilisa, koji je u puku nazvan škrljevskom bolešću, a u jednom je udžbeniku imenovan kao *mal de Fiume*. Pored epidemija raznih bolesti i prirodnih nepogoda, veliku smrtnost u predjelu riječkoga prstena uzrokovala je epidemija gladi. Autor apostrofirajuć značajan doprinos i zasluge liječnika različitih grana medicine koji su djelovali u gradu. O tadašnjem napretku riječke medicine svjedoče stručne publikacije poput najstarijega hrvatskoga zdravstvenog časopisa, osnivanje službe hitne pomoći (prije zagrebačke i bečke), utemeljenje Crvenoga križa, kao i praćenje europskih znanstvenih trendova.

Sljedeće, peto poglavlje, „Dvadeseto stoljeće i riječka medicina danas“ (86-178), najopsežniji je dio knjige u kojem autor u kontekstu burnih društvenih i političkih događanja prikazuje životne priče liječnika koji su svojim znanjem i radom zadužili zdravstvo (Erich Vio, Miroslav Mikuličić, Stevan Milković, Lionello Lenaz, Antonio Grossich, Isidoro Garofolo i drugi). Gospodarski rast i porast pučanstva pozitivno se odrazio na zdravstvene prilike u gradu. Stoga se u tom razdoblju Rijeka definira kao bogat lučki grad razvijene industrije, aristokracije i plutokracije, ali i zapaženih medicinskih uspjeha i postignuća. Rijeka tada bilježi i visoku razinu javnozdravstvene svijesti. Istočno od Rječine, grad Sušak u predratno se vrijeme razvija kao kupališno mjesto i klimatsko lječilište koje je usko povezano s razvojem sporta. Posebna je pozornost posvećena analizi riječke medicine u razdoblju Prvoga svjetskog rata i poratnim godinama, kada grad na desnoj obali Rječine postaje dijelom talijanskoga državnog korpusa, te razvoju zdravstva u Sušaku koji je pripojen Kraljevini SHS. Nedostatni kapaciteti sušačke bolnice potaknuli su otvaranje nove moderno infrastrukturno opremljene Banovinske bolnice, službeno imenovane po kralju Aleksandru I. Poseban dio poglavlja čini biografski intermeo Riječanina Giovannija Dalme (1895. – 1977.), utemeljitelja Medicinskoga fakulteta u argentinskom Tucumánu, neopravdano zanemarenoga u hrvatskoj historiografiji. U razdoblju nakon Drugoga svjetskog rata Rijeka se suočava s izazovima složenih političkih, ekonomskih i društvenih promjena. U tom kontekstu autor razmatra povijest i razvoj medicine apostrofirajući poznate i priznate riječke liječnike.

Posljednje poglavlje „Medicinskofakultetske teme“ (179-232) uvodi u povijest Medicinskoga fakulteta u Rijeci, čiju temeljnu odrednicu čine upravo humanost i visoki etički standardi. Zatim autor prikazuje značajan doprinos velikana hrvatske medicine Andrije Štampara pri utemeljenju Medicinskoga fakulteta u Rijeci osnovanoga 1955. kao šestoga medicinskog fakulteta u tadašnjoj Jugoslaviji. Sastavni dio poglavlja predstavljaju tri dodatka: „Skica za povijest riječke dentalne medicine“, „Skica za povijest riječkog ljekarništva“ i „Opatija – poligon medicinskih i zdravstvenoturističkih ideja i prakse u susjedstvu Rijeke“. „Pogovor: Rijeka, medicina i svijet“ (233-236) navodi prinose riječkoga Medicinskog fakulteta razvoju nastavne djelatnosti i napretku znanstveno-istraživačkoga rada na području medicinske znanosti i prakse. Autor naglašava da je Fakultet standardizirao medicinsko istraživanje i pretvorio ga u servis bolničkoj praksi. Uspješnost takve sinergije i

kohezije ogleda se u respektabilnim nacionalnim i međunarodnim priznanjima i nagradama. Na kraju knjige priložen je popis literature, sažetak na hrvatskom i engleskom jeziku, kazalo osobnih imena, a u kratkim crtama predstavljeni su detalji iz životopisa autora.

Ova vrijedna monografija utemeljena na arhivskim izvorima, privatnoj/obiteljskoj pismohrani i povijesnomedicinskim činjenicama kronološki i sadržajno prikazuje povijesni razvoj medicine na području Rijeke naglašavajući prinos uvažanih riječkih liječnika i najznačajnija postignuća iz riječke medicinske baštine. Povijest medicine kao integralni dio riječke povijesti vrlo je važna za preciznije viđenje i razumijevanje bogate političke, društvene i kulturne povijesti grada na Rječini. Stoga će ova knjiga svojim sadržajem zasigurno pobuditi interes ne samo stručne nego i šire čitalačke publike te biti izvorište i poticaj novim interdisciplinarnim istraživanjima.

Ana Anić Opašić

Elmo Cvek, *Naredba br. 12. Pula u doba Austrije: ljudi i građevine*, Pula: Histria Croatica C.A.S.H., 2015., 295 str.

U posljednje je vrijeme objavljeno nekoliko knjiga i zbornika koji se bave Pulom austro-ugarskoga razdoblja. Na takav se pothvat odlučio i poznati pulski izdavač Elmo Cvek objavivši autorsku knjigu *Naredba br. 12. Pula u doba Austrije: ljudi i građevine*. Monografija, prema autorovim riječima, nema znanstvenih pretenzija već je objavljena zbog obećanja danoga „pokoynom nonu Ivi, zaljubljeniku u svoju austrougarsku državu i svog presvijetlog cara Franju Josipa I., kojemu je nono Ive kao vojnik služio osam godina na tvrđavi Verudela u Puli“. Podijeljena je u manja poglavlja, u kojima se prikazuje kako se mijenjala Pula u drugoj polovici 19. i na početku 20. stoljeća. Publikacija je popraćena brojnim fotografijama, kartama i vedutama.

U prvim poglavljima autor na literaran način čitatelja upoznaje sa zemljopisnim položajem Pule, legendom o osnivanju grada te potom donosi kratak povijesni pregled njegova razvoja, od rimskoga osvajanja Istre, dolaska Mletačke Republike, prve austrijske i zatim francuske uprave. Novovjekovno zaostajanje i propadanje traje sve do 1850-ih, kada postaje glavnom ratnom lukom Habsburške Monarhije, čime ponovno započinje njezin urbani